

TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU

Fond 148

KADARI, HELMUT

Inventaranimistu

1898-2001

Sissejuhatus

Kadari (a-ni 1937 Kristal), **Helmut** (09.12.1903 Tallinn - 29.11.1976 Tartu), õigusteadlane, Tartu ülikooli professor

Helmut Kadari on sündinud 9. detsembril 1903. aastal Tallinna linnas kaubandustöötaja perekonnas. Tema isa, Hans Kristal, töötas maalt linna kolides oma poes, mille ta aga 1904 likvideeris ja seejärel Kanadasse emigreerus. Enne oma surma 1905. aastal töötas ta seal ehitustöölisena. Helmut Kadari jäi aga oma emaga Tallinnasse, viimane abiellus mõne aja pärast Tiit Kadariga. Sellest tingituna ka perekonnanime muutus 1937.a. Kristalist Kadariks.

Peale algkooli lõpetamist astus Helmut Kadari 1914. aastal Tallinna Nikolai I nimelisse gümnaasiumi, kus ta õppis selle evakueerimiseni 1917. aastal. Alates 15. eluaastast õppis H. Kadari 4 aastat Tallinnas Ants Laikmaa õpilasena joonistamist, ise nimetas ta ennast Ants Laikmaa. kasvandikuks. Joonistust harrastas H. Kadari ka hiljem. Oma gümnaasiumiõpingud lõpetas ta 1922. Sama aasta sügisel astus ta Tartu Ülikooli õigusteaduskonda ning lõpetas selle 1926. aastal *cum laude* . Peale õpingute lõppu jäi ta ka õigusteaduskonda tööle.

1927. aasta aprillist kuni 1928.a. augustini oli Helmut Kadari sõjaväeteenistuses, jätkates samal ajal magistratuurieksamiteks valmistumist. 1929. aasta märtsis sooritas ta magistriksamid kriminaalõiguse ja -protsessi tsükliks. Dissertatsioon valmis 1929. aastal, töö eest *Kahevõitlus* omistati talle TÜ Õigusteaduskonna poolt magistrakraad.

Alates 15. märtsist 1928 kuni 1931 töötas H. Kadari Tartu Ülikooli juures teadusliku stipendiaadina kriminaalõiguse alal, alates 1931 aga samas õppejõuna. Kahel korral, nimelt 1929.-1931.a. ja 1933.-1935. aastal, töötas ta ka teadusliku stipendiaadina välismaal. Esimese välisläkituse ajal täiendas ta end Heidelbergi Ülikoolis professor Radbruchi juhendamisel kriminaalõiguse alal. Edasi aga tegutses ta Viini Ülikooli kriminaalteaduse instituudis kriminalistika alal ning maist kuni 1931. aasta sügiseni kohtumeditsiini ja kohtupsühhiaatria alal Rooma teadusraamatukogus.

Ülikooli juhatuse ettekirjutusel oli Helmut Kadari okt. 1933 kuni 1935. aastani vabastatud loengute lugemisest loaga töötada sellel ajavahemikul teadusliku stipendiaadina kriminaalvaldkonnas. 1933. aasta sügisest 1935. aasta sügiseni viibis ta ülikoolides ja raamatukogudes Münchenis, Hamburgis, Viinis, Roomas, Prahast ning veel Kreekas. 1935. aastal tuli H. Kadari vastavalt korraldusele Tartusse tagasi ja 1935. aasta sügisel jätkas ta õpetamist Tartu Ülikoolis, lugedes kriminaalõiguse kursust. 1936. aastal valiti Helmut Kadari juriidilise fakultee di nõukogu poolt prodekaani sekretäriks ning professori kohusetäitjaks. 1938. a. jaanuarist alates jätkas ta erakorralise professorina. Samast aastast alates hakkas Helmut Kadari täitma ka õigusteaduskonna dekaani ülesandeid.

1930. aastatel valmis Helmut Kadaril mitmeid artikleid, mis avaldati ajakirjas *Õigus*. Artikkel *Õigusteaduskonna tegevuse reform Preisimaal* (1930). *Kehavigastuse mõiste ja liigid Krs-s* (1935). 1938. aastal avaldati Tartus tema teoreetiline uurimus *Isikuvastased süüteod*.

Pöördelistel aastatel 1940-1941 töötas ta Tartu Riikliku Ülikooli õigusteaduskonna dekaanina ning vastloodud kriminaalõiguse ja -protsessi kateedri juhatajana. Aktiivse tegevuse tõttu sellel perioodil vallandati Helmut Kadari ülikoolist saksa okupatsiooni alguses. 1941. suvest kuni 1942. aasta augustini oli Helmut Kadari kindla tööta ning naise ülalpidamisel, tehes aeg - ajalt juhutöid. 1942. aasta augustist sai ta tööd Tallinna Põllumajandus Kooperatiivi kirjastuses *Agronoom* tehnilise toimetaja ja tõlgina. Sellel ametipostil oli ta tegev kuni saksa okupatsiooni lõpuni.

1937 - 1941 oli Helmut Kadari Tartus tegutseva *Eesti rahvusklubi* liige ning alates 1938. sügisest kuulus selle juhatusse. Aastatel 1936 kuni 1939 oli ta ka passiivne *Kaitseliidu* liige ja paari aasta vältel *Akadeemilise õigusseltsi* liige ülikooli juures.

Nõukogude võimu taaskehtestamise järel asus H. Kadari uuesti tööle Tartu Riikliku Ülikooli kriminaalõiguse kateedri juhataja-professorina ning samaaegselt ka teaduskonna dekaanina. 1964. aastal lõi H. Kadari TRÜ kriminaalõiguse ja -protsessi kateedri juurde kriminoloogia laboratooriumi ning oli selle esimene teaduslik juhataja. Seoses tervise halvenemisega 1965. aastal lahkus H. Kadari

kateedrijuhataja kohalt ning 1966. aastal jäi ta raske haiguse tõttu voodisse (I grupi invaliid).

Sõjajärgsetel aastatel õpetas Helmut Kadari kriminaalõiguse üldosa (välja arvatud 1948-1949, mil seda tegi I. Rebane), pidades nii loenguid kui ka läbi viies praktikume. 1952-1954 andis Helmut Kadari rahvusvahelist kriminaalõigust. Aastail 1950 kuni 1958 koostas ta mitmeid teoreetilisi uurimusi, mis ilmusid *Tartu Riikliku Ülikooli toimetistes*. Näiteks 1950.a. *Võitlus lohaka suhtumisega teenistusalastesse kohustustesse nõukogude kriminaalõiguse järgi* (esitatud TRÜle). 1955/56 *Tingimisi süüdimõistmine nõukogude kriminaalõiguses*. 1958 ilmus teoreetiline uurimus *Kausaalsest seosest nõukogude kriminaalõiguses*, mis erines oluliselt 1952. aastal valminud käsitlusest *Kausaalse seose küsimusest nõukogude kriminaalõiguse teoorias*.

Pärastsõja-aastail oli kriminaalõigust õpetavate õppejõudude teadustöö tagasihoidlik. Seda pärssis intensiivne töö ülevenemaaliste õpikute eestikeelsete tõlgete redigeerimisel ja toimetamisel ning sellega seonduva eestikeelse kriminaalõigusteooria väljatöötamisel. H. Kadari algatusel ja aktiivsel osavõtul ilmus trükist TRÜ esimene originaalõpik kriminaalõiguse üldosast. Samas avaldas H. Kadari trükis artikleid, nagu retsensioone, õppemetoodilisi ja populaarteaduslikke kirjutisi nii ajakirjades *Õigus*, *Nõukogude kõrgem kool* kui ka kodulinna ajalehes *Edasi*. Oma töödes lähtus H. Kadari mitmeti Hegeli filosoofiast.

Tõsise teadlasena on Helmut Kadari oma elu jooksul andnud hinnatava panuse kriminaalseadusandluse arendamisele Eestis. Tema seisukohad kriminaalvastutuse aluste, kausaalseose, hädakaitse jt. küsimustes on leidnud tunnustavat märkimist ka väljaspool Eetit.

Helmut Kadari lahkus jäädavalt pärast pikaajalist ja rasket haigust 29. novembril 1976. aastal.

Tema arhiivipärandi andis Tartu Ülikooli raamatukogule üle H. Kadari lesk Marta Kadari 1995.aastal. See ei ole eriti mahukas, säilinud on vähesel määral biograafilisi dokumente ja mõningaid üliõpilasaastate loengu- jm. konspekte, magistritöö variantkäsikirju ja selle koostamiseks kogutud materjale. Üllatuslikult

on H. Kadari pärandis säilinud üle 200 pastelli, joonistuse ja visandi tema õpiaastatest Ants Laikmaa juures ja hilisemast.

H. Kadari materjalide kõrval säilitatakse väheseid tema poja Tõnu Kadari (1942-1985) materjale, kes lõpetas Tartu ülikooli samuti juristina ning kirjutisi ja fotosid H. Kadari abikaasa õest, maailmamainega eesti pedagoogikateadlasest Hilda Tabast.

H. Kadari joonistused ja visandid süstematiseeris kunstiajaloolane Tiina Nurk. Tema sulest pärinevad ka kaks avaldamata ülevaadet Helmut Kadarist kui A. Laikmaa õpilasest (vt. s. 5).

xxx

2001. a. sorteeris Tartu ülikooli õigusteaduskonna üliõpilane Kristel Värä H. Kadari arhiivimaterjalid ja koostas kursusetööna esialgse nimestiku (s. 62).

Käesoleva sissejuhatuse autor on samuti üliõpilane Kristel Värä.

Kasutatud allikad ja kirjandus:

- 1.TÜ arhiivi fond 148, nimistu 18 / 1 - K, s. 87
2. Edasi, 7.12.1963; 9.12.1973; 1.12.1976; 7.12.1978
- 3.Nõukogude Õigus, 1973, 6; 1977, 1
- 4.Ajaleht *TRÜ*, 7.12.1963; 7.12.1973; 3.12.1976
- 5.

Sisukord

I	Biograafilised materjalid	1
II	Õpingud	1
III	Teadustöö	2
IV	H. Kadari joonistused ja materjalid õpetaja A. Laikmaa kohta	3
V	Fotod	5
VI	H. Kadari poja Tõnu Kadari materjalid	6
VII	Hilda Taba materjalid	7

I Biograafilised materjalid

1	H. Kadari isiklikud dokumendid: ametiühingu liikmepilet, sõjaväetunnistus, pensionitunnistus jm., H. Kadari (H. Kristal) visiitkaart.	1945-1966	6 dokumenti
2	H. Kadari hariduslikud ja kutsedokumendid: TÜ tõendid, õpiraamat Viini ülikoolist, õigusteaduste kandidaadi diplom, professorikutse tunnistus. Originaalid ja koopiad.	1926-1946, koopiad 1946-1972	10 dokumenti
3	H. Kadari teensituskäiguga Tartu ülikoolis seotud tõendid ja rektori käskkirjad.	1941-1966	12 l.
4	Kadari, H. Mälestuskilde Tartu Ülikooli kriminaalõiguse ja –protsessi kateedri (professuuri) ajaloost. [1967] Kaanel pealkiri: H. Kadari märkused. Pliiats		12 l.
5	Nurk, Tiina Kunstiõpilasest juristik; Ants Laikmaa ateljeekoolist. Avaldamata artiklid. Masinakiri.	1996	7 l.

II Õpingud

6	[Seeler, Wilhelm] Rooma õiguse ajalugu. Loengud Tartu ülikoolis. Üles kirjutanud H. Kadari (H. Kristal). [1922.-1926. a. vahel] Tint ja pliiats. Autor määratud TÜ <i>ettelugemiste kava</i> järgi.		54 l.
7	[Maim, Nikolai] Riigiõigus. Loengud Tartu ülikoolis. Üles kirjutanud H. Kadari (H. Kristal). 1923 Tint ja pliiats. Autor määratud TÜ <i>ettelugemiste kava</i> järgi.		30 l.

Säiliku nr.	Kirje
8	[Тютрюмов, Игорь Матвеевич (1865-1943)] Лекции в Тартуском университете по гражданскому праву. Записаны студ. Х. Кадари (H. Kristal). 26 янв.-2 марта 1925 17 л. Карандашом. Autor määratud TÕ ettelugemiste kava järgi.
9	Bjerre, Andreas Loeng Tartu ülikoolis kriminaalõigusest. Üles kirjutatud H. Kadari (H. Kristal). 1924 13 l. Tint ja pliiats. L. 2-8: H. Kadari (H. Kristali) konspekt kriminaalõigusest Lissti järele.
10	Kadari, H. Väljakirjutised ja konspektid kriminaal- ja riigiõiguse alastest teostest. 1924-1925 ja i.a. 1 mapp Saksa, vene, eesti k.
11	Radbruch, Gustav, Prof. der Rechte 4 Briefe an H. Kadari (H. Kristal). 2. Juli 1930-7. Juli 1933. Heidelberg. 6 Bl. Tunneb huvi H. Kadari elu ja tead. töö vastu, teatab oma tead. töödest. G. Radbruch oli H. Kadari juhendaja stažeerimise ajal Heidelbergis 1929.-1931.a.

III Teadustöö

12	Kadari, H. Kahevõitlus. Magistritöö algvariant. [u. 1925-1929] 55 l. Tint ja pliiats.
13	Kadari, H. Kahevõitlus – de lege ferenda. Magistritöö mustandvariant. [1929] 64 l.
14	Kadari, H. (end. Kristal, H.) Kahevõitlus – de lege ferenda. Magistritöö variant täienduste ja parandustega. [1929] 152 l. L. 1, 111, 112, 150, 151: H. Kadari portreevisandid L.2 autor: H. Kristal. Tint ja pliiats.

Säiliku nr.	Kirje
15	Kadari, H. Kahevõitlus. Töö mustandkatkendid. [u. 1925-1929] 97 l. L. 7,13,14,21,22,26-28,35,39,52,77: H. Kadari portreevisandid. Tint ja pliats.
16	Kadari, H. Konspektid ja väljakirjutised kahevõitluse teema käsitlustest. 1925 4 vihikut +12 l. Saksa ja eesti k. L.10: H. Kadari portreevisand. Tint ja pliats.
17	Kadari, H. [N.D. Durmanovi õpetus kausaalsusest]. Mustandkäsikiri, väljakirjutused. [pärast 1947] 25, 7 l. Tint ja pliats.
18	Kadari, H. Süü ja ühiskonnaohtlikkus nõukogude kriminaalõiguses. Ette kantud TRÜ tead. sessioonil 10. dets. 1949. aastal. Masinakiri. 1949. Tartu. 22 l.

IV H. Kadari joonistused ja materjalid õpetaja A. Laikmaa kohta

19	Kadari, H. Portreejoonistused. Pliats, pastell, akvarell, tušš. 1917-1919 17 l.
20	Kadari, H. Portreejoonistused vene kirjanikest, Peeter I-st. Pliats, pastell. 1917-1919 10 l.
21	Kadari, H. Portree- ja maastikuvisandid. Pliats, pastell. 1919 8 l.
22	Kadari, H. Arhitektuuridetaile, maastiku- jm. joonistused. Pliats, pastell. [1917-1919] 12 l.

Säiliku nr.	Kirje
23	Kadari, H. Akvarellmaalid. [1917-1919] 4 l.
24	Kadari, H. Kalevipoja-ainelised joonistused ja visandid. Pliiats, pastell. 1921-1922/23 15 l.
25	Kadari, H. Kalevipoja-ainelised joonistused ja visandid. Pliiats, tušš. [1921]-1922/23 29 l.
26	Kadari, H. Kalevipoja-ainelised joonistused. Pastell. [1921-1922] 17 l.
27	Kadari, H. Tuulikujoonistused. Pastell. [1921-1922] 5 l.
28	Kadari, H. Talude joonistused. Pastell. [1921-1922] 21 l.
29	Kadari, H. Talu- ja maastikuainelised joonistused. Pastell. [1921-1922] 8 l.
30	Kadari, H. Maastikujoonistused. Pastell. [1921-1922] 13 l.
31	Kadari, H. Portreed ja loomafiguurid. Pastell. [1921-1922] 11 l.
32	Kadari, H. Arhitektuurivisandid. Pliiats, tušš, pastell. [1921]-1922 12 l.
33	Kadari, H. Mööblikavandid. Pliiats, tušš, pastell. [1921-1922] 17 l.

Säiliku nr.	Kirje
34	Kadari, H. Ajakirjade kaanekujundused. Pliiats, tušš. 1923 7 l.
35	Kadari, H. Mitmesugused visandid. Pliiats, tušš. 1919-1922 27 l.
36	Kadari, H. Mitmesugused visandid. Pliiats, tušš, akvarell. [1921-1922] 13 l.
37	Kadari, H. Portree- ja figuurijoonistused. Pliiats, tint. 1945-1960 36 l.
38	Kadari, H. Ukse sepishingede visandid. Pliiats. I.a. 7 l.
39	Kadari, H. Mart Treimanni portree. Õli. I.a. 1 maal 24,7 x 25,0 M. Treimann – H. Kadari emapoolne vanaisa.
40	Kadari, H. Märkmeid A. Laikmaast. I.a. 12 l. Pliiats ja tint.
41	Fotod Ants Laikmaast: A. Laikmaa õpilastega; A. Laikmaa portreefoto. u. 1920, enne 1935 2 fotot
42	1) Ajakirja- ja ajaleheartiklid A. Laikmaa kohta, illustatsioonidega. [1956] – 7. aug. 1958 2) A. Laikmaa majamuuseum Taeblas. Postkaart. 1960 5 l.

V Fotod

43	Fotod H. Kristali vanematest ja omastest, Rapla kirik 1898. a. 1898-1920.? a-d 10 fotot
----	--

Säiliku nr.	Kirje
44	H. Kadari portreefotod. 1915-1970. a-d. 8 fotot
45	H. Kadari 60. juubeli fotod 1963 7 fotot
46	Fotod H. Kadarist kodus ja puhkehetkedel. 1960.-1970. a-d 11 fotot
47	Tallinna Tütarlaste Kommertsikooli õpilased ja õpetajad. Grupifotod. 1923 2 fotot

VI H. Kadari poja Tõnu Kadari materjalid

48	Kadari, Tõnu (1942-1985), jurist, arhiivitöötaja Elulookirjeldus. Masinakirjas. [1972] 1 l.
49	Tõnu Kadari õpingute ning teenistuskäiguga seotud dokumendid. 1957-1981 11 l.
50	Tõnu Kadari aukirjad. 30. apr. 1965-18. jaan. 1983 3 aukirja
51	Kutse Tõnu Kadarile TÜ õigusteaduskonna pidulikule koosolekule ülikooli 350. aastapäeva puhul. Sept. 1982 1 kutse
52	Eesti Ajaloo Arhiivi töötajate õnnesoovikaart Tõnu Kadarile (7 allkirjaga). 4. apr. 1985 1 kaart
53	Kadari, Tõnu 1866.a. Balti kubermangude maakogukondade seadus. Tartu ülikooli ÜTÜ võistlustöö. Juhendaja dots. J. Jegorov. Masinakirjas. 52, 28, 13 l. 2. ja 3. numeratsioon: seaduste tekstid. 1965. Tartu. Tööle omistati I auhind.
54	Кадари, Тыну Положение о волостном общественном управлении в Остзейских губерниях 1866 г. Доклад студента юридич. фак. ТГУ. Машинопись. [1966] 10 л.

Säiliku nr.	Kirje
55	Kadari, Tõnu Prokuröri-järelevalve kohtueelse uurimise üle nõukogude kriminaalprotsessis. Diplomitöö. Juhendaja jur.-tead. kand. V. Raudsalu. Masinakirjas. 1968. Tartu. 113 l.
56	Tõnu Kadari portreefotod, foto T. Kadari büstist (kujur A. Eller). [1946]-1966 8 fotot
57	Fotod Marta Kadari büstist (teostaja T. Kadari) Aug.-sept. 1966 2 fotot

VII Hilda Taba materjalid

58	Hilda Taba ja tema perekond. Ülevaade. Masinakirjas. [peale 1992] 16 l.
59	Klarin, Mihhail Hilda Taba loomingu radadel. Masinakirjas. [1990] 18 l. Ilmunud ajakirjas Haridus, 1989, 12; 1990, 1,2.
60	Ajalehelõigendid Hilda Taba kohta. 16. juuli 1988, 19. sept. 1992 2 l.
61	Fotod Hilda Taba külaskäigust Eestisse. 1966 4 fotot

X X X X

62	Värä, Kristel Helmut Kadari arhiivimaterjalid TÜ Raamatukogus (F 148). Kursusetöö. Koostanud [TÜ üliõpilane] Kristel Värä. Juhendajad: M. Luts, M. Rand. Masinakirjas. [2001] 12 l. + 2 disketti
----	--

Käesolevas inventariniimistus on 62 (kuuskümmend kaks) järjest nummerdatud säilikut.

Fondi korrastas ja nimistu koostas raamatukoguhoidja T. Šahhovskaja.

15. aprill 2002